

Hakemlerin Empati ve Öfke Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi

ORJİNAL ARAŞTIRMA

Ömer SÜLÜN,
Hasan ŞAHAN¹
Mehmet Emre ERYÜCEL¹

¹Akdeniz Üniversitesi, Antalya/Türkiye
Sorumlu Yazar: Hasan ŞAHAN,
Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-9079-9869>

Öz

Bu araştırmanın amacı Türkiye Profesyonel Futbol Liglerinde İstanbul Bölgesi olarak görev alan futbol hakemlerinin Öfke ve Kızgınlık düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeylerinin incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini, 2011-2012 futbol sezonunda İstanbul Bölgesine kayıtlı 2 Bayan ve 80 Erkek olmak üzere 82 futbol klasman hakemi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak; araştırmacı tarafından oluşturulan Hakem Kişisel Bilgi Formu, A.Kadir Özer tarafından Türkçeye uyarlanan durumluk sürekli öfke ölçeği ve Üstün Dökmen tarafından geliştirilen Empati Eğilim Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; hakemlerin meslek klasmanı, hakemlik kariyer düzeyi ile eğitim düzeyleri değişkenleri açısından incelendiğinde, Sürekli Öfke ve Öfke ile Empatik Eğitim Düzeyleri açısından anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$). Konunun da farklı örneklemler ve farklı kültürler üzerinde incelemeler yapıp, bu konuda daha geniş çaplı araştırmalar yapılarak Türk spor psikolojisi literatürüne katkı yapacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Empati, öfke, hakem

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 28.11.2018
Kabul Tarihi: 15.12.2018
Online Yayın Tarihi: 25.12.2018

Examination of Referees' Level of Empathy and Anger According to Several Variables

ORIGINAL RESEARCH

Ömer SÜLÜN,

Hasan ŞAHAN ¹

Mehmet Emre ERYÜCEL¹

¹Akdeniz Üniversitesi,
Antalya/Türkiye

Sorumlu Yazar: Hasan ŞAHAN,

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-9079-9869>

Abstract

The aim of this research was to examine the levels of anger and furiousness and empathic tendencies of football referees who serve in İstanbul Region in Turkish Professional Football Leagues. The sample of this research included 82 football referees (80 male & 2 female) registered in İstanbul Region during 2011-2012 football season. As a data collection tool in this research; Referee Personal Information Form, which was created by researchers, a state of continuous anger scale, which was adapted to Turkish by A. Kadir Özer, and The Empathy Tendency Scale, which was developed by Üstün Dökmen, were used. When referees' career levels, classifications and education levels were examined, no statistically significant relationship was noted among Persistent Anger, Anger and Empathic Tendency Levels ($p>0,05$). In conclusion, different samples and different cultures were suggested to be examined, and this issue will contribute to the literature of Turkish sports psychology by carrying out more extensive researches.

Keywords: Empathy, Anger, Referee

Published Information

Received Date: 28.11.2018

Accepted Date: 15.12.2018

Online Published Date: 25.12.2018

Giriş

Hakemlik; futbolun altın üçgeninin en önemli köşesini oluşturmaktadır. Hakem; hem seyirci ile futbolcu arasında hem de rakip takımlar arasında köprü görevini görmekte, bir yandan da oyunun önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde değerlendirmesini yapmaktadır. Bir futbol maçının güzel, heyecan verici, Fair Play ilkeleri içersinde, bol gollü geçmesinde, bitmesinde veya düzensiz, olaylı, kavgalı bir hava içersinde oynanmasında hakemin rolü son derece önemlidir. Hakemlik; bilgi, tecrübe, eğitim, yeterlilik, kişilik, kondisyon ve konsantrasyon gerektirir (Orta,2005).

Futbol hakemliği psikolojik ve bilişsel (zihinsel) yönleri olan bir fiziksel eylemdir. Olayın farkına varan hakem çok kısa bir zaman dilimi içersinde karar vermek durumundadır. Kısaca hakem uyarıcıyı seçerek algılar, analiz eder, kategorilere ayırır, kıyaslama yapar ve daha sonra bu uyarana en uygun tepkiyi verir(Cel, 1994). Özellikle medya araçlarının gelişmesi ve çeşitlenmesi ile birlikte sponsorlar ve daha genel anlamda hem futbol kulüplerine, hem de televizyon kanallarına sahip olan çok uluslu şirketler, futbola bu üstünlüğü ve evrenselliği nedeniyle, her yıl çok büyük paralar dökmektedir. Büyük bir endüstri halini alan futbol, iştahları kabartan gelişme ve kazanç açımları sunmaktadır (Chiristian, 2002).

Yoğun olarak yaşanmasına karşın ifade edilmeyen öfke hem bireyin enerjisini tüketir hem de davranışlarını kontrol etmesini güçleştirir. Yaşanan kızgınlık, gücenme duyguları ise iletişimi olumsuz yönde etkileyerek kişiler arası ilişkilerde bozulmaya, etkin olmayan sorun çözümüne ve sosyal geri çekilmeye neden olur. Bastırılarak içe atılan öfke, hipertansiyon, mide ülseri, migren gibi psikosomatik hastalıklara ve depresyona neden olurken; yaşanan yoğun öfke duygusu uygun olmayan pasif-agresif davranışlar ve bireyin kendisine veya çevreye yönelik saldırgan davranışları ile ifade edilmektedir. (Terakye, 1998.)

Olumsuz öfke;

- -Psikosomatik hastalıklara
- -Depresyona
- -Pasif-agresif davranışlara ve
- -Saldırganlığa neden olabilir (Akgül, 2000.)

Sağlıklı ilişki geliştirmede gerekli ortamı yaratmak için öfkenin gücünü tanımak, yıkıcı olmaktan daha fazla doğal olarak ifade edilmesine izin vermek, sorunları çözmeye yönelik çalışmak ve çatışmayı yapıcı bir şekilde çözmek gereklidir. (Üstün, Yavuzarslan, 1995.) Öfke konusunda

bilinmesi gereken en önemli nokta, öfke duygusunun ortaya çıkışının ya da yaşanmasının engellenemeyeceğidir. Çünkü öfke duygusu doğal bir duygudur. Bu nedenle öfke duygusu insanın hiçbir zaman yok sayamayacağı bir duygudur. Bireyin, doğal bir duygu olan öfkesini, kendisine ve çevresine zarar vermeden yasayabilmesi için de, bireyin öncelikle öfkesini fark ederek tanınması, olumlu bir biçimde ifade etmekten korkmayarak, onu sağlıklı bir biçimde yaşaması gerekmektedir.

Öfkeyi doğru ifade etme becerisini kazanmaya “öfke kontrolü” denir. Öfke kontrolünde temel amaç; saldırganlıktan uzak, şiddet içermeyen, kişinin kendisine ve çevresindekilere zarar vermeyecek şekilde duygusunu ifade etme becerisini kazanmasıdır.

Empati kavramına bakacak olursak bugün, psikiyatride ve psikolojide, adından sıkça sözü edilen önemli bir kavramdır. Gerek psikiyatride gerekse psikolojinin çeşitli dallarında, özellikle klinik ve sosyal psikolojide gelişim, danışma, okul ve iletişim psikolojisi alanlarında, empati ile ilgili çeşitli araştırmalar yapılmış, bu konuda büyük bir bilgi birikimi ortaya çıkmıştır. (Dökmen, 2005) Bilimsel yayınlara bakıldığında araştırmacıların empatiyi değişik şekillerde tanımladıkları görülmektedir. Hickson (1985) ve Iannotti (1975) gibi araştırmacılar bu duruma dikkat çekerek empatinin yeterince iyi tanımlanmadığını, yapılan tanımlamalar arasında ise tutarlık bulunmadığını belirttiktedirler. Buna rağmen Batson’un ve arkadaşlarının belirttikleri gibi, ilgili yayınları incelediğimizde, empatiye ilişkin tanımların, yıllar boyunca üç temel aşamadan geçtiği görülmüştür. (Dökmen, 1988)

Bu çalışma İstanbul bölgesi 2011-2012 sezonu faal 82 futbol klasman hakeminin Öfke ve Kızgınlık Düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeylerinin karşılaştırılması için yapılmıştır. Denek grubumuzdaki hakemlerin %80 oranında 26-32 yaş aralığında oldukları, %75 civarında hakemlerin en az 7-14 yıl arasında görev yaptıkları görülmektedir. Çalışmamız ile Türkiye profesyonel liglerinde görev alan İstanbul bölgesi klasman hakemlerinin Öfke ve Kızgınlık Düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeylerinin karşılaştırılması hakemlerin sergiledikleri davranışların daha iyi açıklanmasını sağlayacaktır

Yöntem

Araştırmada bağımlı değişken olan sürekli öfke ve öfke tarzlarının belirlenmesi için, orijinali 1983 yılında C. D. Spielberger tarafından geliştirilmiş olan The State - Trait Anger Scale (STAS) ve Türkçe uyarlaması 1994 yılında A. K. Özer tarafından yapılmış Sürekli Öfke – Öfke Tarz Ölçeği (SÖ-ÖTÖ) kullanılmıştır. Ergen ve yetişkinlerde öfke ve öfke tarzlarının belirlenmesi amacı ile kullanılan ölçek toplam 34 maddeden ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutları; Sürekli Öfke (10 madde), Öfke içte (8 madde), Öfke Dışa (8 madde) ve Öfke kontrol (8 madde) olarak geçmektedir. İlk

olarak hakemlerin kişisel bilgileri, sürekli öfke ve öfke tarzı ile Dökmen Ü. tarafından geliştirilen 38 maddeden oluşan Empatik Eğilim Ölçeği araştırma kapsamında kullanılmıştır. Puanlarının ortalaması, standart sapması, minimum ve maksimum değeri hesaplanmıştır. İki den fazla grup durumunda parametrelerin gruplar arası karşılaştırmalarında Tek yönlü (One way) Anova testi kullanılmıştır. Sonuçlar anova testine göre %0.95 güven aralığında, anlamlılık $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Tablo 1. Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Hakemlerin Empatik Eğilim Düzeylerini Gösteren Sürekli Öfke Ve Öfke Tarzı Düzeylerini Gösteren One Way Anova Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Anlamlı farklılık
Sürekli Öfke	Gruplar arası	11,094	2	5,547	,298	0,743	Yok
	Grup içi	1470,857	79	18,618			
Öfke İç Alt	Gruplar arası	51,192	2	25,596	2,706	0,073	Yok
	Grup içi	747,357	79	9,460			
Öfke Dış Alt	Gruplar arası	19,574	2	9,787	,751	0,475	Yok
	Grup içi	1029,402	79	13,030			
Öfke Kontrol	Gruplar arası	20,571	2	10,286	,473	0,625	Yok
	Grup içi	1717,429	79	21,740			

$p < 0,05$

Tablo 1’de eğitim düzeyi değişkenine göre sürekli öfke, öfke iç alt düzeyleri, öfke dış alt düzeyleri, öfke kontrolü alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Eğitim düzeyi değişkenine göre Sürekli Öfke Tarzı düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 0,298 $p = 0,743 > 0,05$]. Eğitim düzeyi değişkenine göre öfke iç alt düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 2,706 $p = 0,073 > 0,05$]. Eğitim düzeyi değişkenine göre öfke dış alt düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 0,751 $p = 0,475 > 0,05$]. Eğitim düzeyi değişkenine göre öfke kontrol düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 0,473 $p = 0,625 > 0,05$].

Tablo 2. Meslek Düzeyi Değişkenine Göre Hakemlerin Empatik Eğilim Düzeylerini Gösteren Sürekli Öfke Ve Öfke Tarzı Düzeylerini Gösteren One Way Anova Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Anlamlı farklılık
Sürekli Öfke	Gruplar arası	45,753	3	15,251	,828	0,482	Yok
	Grup içi	1436,198	78	18,413			
Öfke İç Alt	Gruplar arası	49,333	3	16,444	1,712	0,171	Yok
	Grup içi	749,216	78	9,605			
Öfke Dış Alt	Gruplar arası	37,672	3	12,557	,969	0,412	Yok
	Grup içi	1011,304	78	12,965			
Öfke Kontrol	Gruplar arası	61,155	3	20,385	,948	0,422	Yok
	Grup içi	1676,845	78	21,498			

Tablo 1’de meslek düzeyi değişkenine göre sürekli öfke, öfke iç alt düzeyleri, öfke dış alt düzeyleri, öfke kontrolü alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Tablo 2’de görüldüğü gibi; meslek düzeyi değişkenine göre Sürekli Öfke Tarzı düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 0,828 p=0,482>0.05]. Meslek düzeyi değişkenine göre öfke iç alt düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 1,712 p=0,171>0.05]. Meslek düzeyi değişkenine göre öfke dış alt düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 0,969 p=0,412>0.05]. Meslek düzeyi değişkenine göre öfke kontrol düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 0,948 p=0,422>0.05].

Tablo 3. *Hakemlik Kariyer Düzeylerine Nasıl Ulaştıklarına Göre Hakemlerin Sürekli Öfke Ve Öfke Tarzı Düzeylerini Gösteren One Way Anova Sonuçları*

	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P	Anlamlı farklılık
Sürekli Öfke	Gruplar arası	18,102	2	9,051	,488	0,615	Yok
	Grup içi	1463,849	79	18,530			
Öfke İç Alt	Gruplar arası	8,977	2	4,489	,449	0,640	Yok
	Grup içi	789,571	79	9,995			
Öfke Dış Alt	Gruplar arası	19,690	2	9,845	,756	0,473	Yok
	Grup içi	1029,286	79	13,029			
Öfke Kontrol	Gruplar arası	77,547	2	38,773	1,845	0,165	Yok
	Grup içi	1660,453	79	21,018			

p<0,05

Tablo 3’de hakemlik kariyer düzeyi değişkenine göre sürekli öfke, öfke iç alt düzeyleri, öfke dış alt düzeyleri, öfke kontrolü alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Tablo 3’de görüldüğü gibi; Hakemlik Kariyer Düzeylerine Nasıl Ulaştıklarına göre hakemlerin Sürekli Öfke Tarzı düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 0,488 p=0,482>0.05]. Hakemlik Kariyer Düzeylerine Nasıl Ulaştıklarına göre hakemlerin öfke iç alt düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 0,449 p=0,640>0.05]. Hakemlik Kariyer Düzeylerine Nasıl Ulaştıklarına göre hakemlerin öfke dış alt düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 0,756 p=0,473>0.05]. Hakemlik Kariyer Düzeylerine Nasıl Ulaştıklarına göre hakemlerin öfke kontrol düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 1,845 p=0,165>0.05].

Tartışma ve Sonuç

Araştırmaya katılan hakemlerin eğitim düzeyi değişkenine göre Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Düzeyleri arasındaki farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır.[P:0,743>0,05] Araştırmaya katılan hakemlerin meslek düzeyi değişkenine göre hakemlerin Empatik Eğilim Düzeyleri arasında farkın anlamlı olmadığı tespit edilmiştir[P:0,349>0,005]. Araştırmaya katılan hakemlerin meslek düzeyi değişkenine göre Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Düzeyleri arasındaki farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır.[P:0,482>0,05] Araştırmaya katılan hakemlerin kariyer düzeylerine nasıl ulaştıklarına göre hakemlerin Empatik Eğilim Düzeyleri arasında farkın anlamlı olmadığı tespit edilmiştir[P:0,173>0,005].

Araştırmaya katılan hakemlerin kariyer düzeylerine nasıl ulaştıkları düzeyi değişkenine göre Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Düzeyleri arasındaki farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır.[P:0,482>0,05] Araştırmaya katılan hakemlerin Empatik Eğilim ve Sürekli Öfke Düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır[r:0,075 p:0,05]. Sonuç olarak bu araştırmamızda yer alan denek grubumuzun öfke eğilimleri ile empati ilişkileri arasında anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir. Özellikle çok zor bir faaliyet olan hakemlik kavramının farklı çalışmalar ile desteklenerek, bu alanda oluşabilecek sorunları en az seviyeye indirmek gerekmektedir.

Araştırma örneklemini genişletilerek daha büyük örneklerde uygulama yapıp öfke tarzları ve empati arasındaki ilişki irdelenmesi faydalı olacağı düşünülmektedir. Futbol branşı dışında diğer branş hakemleri üzerinde çalışmalar yapıp aradaki farkın incelenmesi literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akgül, H.(2000). *Öfke Denetimi Eğitiminin İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Öfke Denetimi Becerilerine Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Ana Bilim dalı, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Cel, A. (1994). *Hakemlik Psikolojisi*. Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi, çeviren: Kin A, 1,21-23, Ankara
- Christian, A. (2002). *Futbol A.Ş. (Çev. Ali Berktaş)* İstanbul: Kitap Yayınevi
- Dökmen, Ü. (1988). *Empatinin Yeni Bir Modele Dayanılarak Ölçülmesi ve Psikodrama ile Geliştirilmesi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 21(1-2), 155-190
- Dökmen, Ü. (2005). *İletişim Çatışmaları ve Empati*, Sistem Yayıncılık, İstanbul, s.152-154, 339-341)
- Orta, L. (2000). *Dünya'da ve Türkiye'de Futbol Hakemliğinin Başlangıcı ve Gelişimi Semineri*, Onsekiz Mart Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, Çanakkale.
- Özer, A. (1994). *Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ön Çalışması*, Türk Psikoloji Dergisi, 9, 31, 26-35, Ankara.
- Terakye, G.(1998). *Hasta Hemşire İlişkileri*, 5.Baskı, Aydoğdu Ofset, S: 54-65, 134- 141, Ankara
- Üstün, B. ve Yavuzarslan, F.(1995) *Öfkenin Gücü*, *Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, Hacettepe Üniversitesi, 2, (2), 42-46, Ankara